

FNV-offensief op de tweesprong tussen kansrijk en kansloos¹

Inhoud

FNV-offensief op de tweesprong tussen kansrijk en kansloos.....	1
Randvoorwaarde 1 getoetst: op zoek naar 'diepere oorzaken'	3
Randvoorwaarde 2 getoetst: van analyse naar vakbondseisen.....	6
Randvoorwaarde 3 getoetst: hoe gaan we dat allemaal doen?	8
Top-down of bottom-up? Meer over de slingerbewegingen van de FNV	8

De hoofdlijnen van deze notitie zijn rond de jaarwisseling opgesteld. De kritische analyse is daarbij gebaseerd op de openbare publicaties die op dat moment voorhanden waren.

Na 13 januari 2018 lijkt onder druk van het FNV-Ledenparlement een 'koerswijziging' plaats te vinden. Toch blijven analyse en conclusies actueel. Uitgangspunten en eisenpakket van het FNV Offensief zijn niet of nauwelijks aangepast, de drie in deze notitie aangevoerde randvoorwaarden voor succes vragen nog steeds om ingevuld te worden.

De FNV lanceert in 2018 een 'offensief voor fundamentele verandering'. Dat staat begin januari prominent op de voorpagina van de FNV-website². Bijna eerbiedig geformuleerd met dubbele hoofdletters: 'Ons Offensief'³

Is er reden voor een *vakbondsoffensief*? Absoluut, in elk geval als je kijkt naar wat 'Den Haag' allemaal van plan is onder Rutte III.

- Allereerst de inkomens- en vermogensverdeling. Het lijkt er sterk op dat het credo "*de rijken worden rijker en de armen worden armer*"⁴ door het Christelijk-Liberale kwartet in een hogere versnelling wordt gezet. Via verhoging van het lage Btw-tarief, afschaffen van dividendbelasting voor bedrijven, via grote stappen richting een vlaktaks, lagere winstbelasting. Dwarssligen als Europa belastingontwijking wil aanpakken past ook in dat plaatje. Allemaal in het voordeel van de superrijken in dit land, van multinationals, grootaandeelhouders en financiers. Kort en goed: de balans tussen kapitaal en arbeid slaat verder door in het voordeel van de factor 'kapitaal', en de daarmee verbonden maatschappelijke klasse.
- Vervolgens de doorgeslagen flexibilisering van de arbeidsmarkt: *lippendienst* aan het terugdringen daarvan, maar praktische maatregelen die nagenoeg niets voorstellen...of ons nog verder van huis brengen.

¹ Het concept van dit stuk droeg de titel "*FNV-offensief, verspilling van vakbondsgeld?*". De auteur kiest in deze, gewijzigde versie bewust voor een meer open insteek. De kritiek op de plannen zelf is niet wezenlijk veranderd, maar het accentueren van de keuze tussen 'kansloos' en 'kansrijk' doet meer recht aan al die vakbondsleden die klaar staan om het gevecht tegen de race naar beneden aan te gaan, of daar al in verwickeld zijn.

² ...en daarna op de startpagina van de aan het offensief gewijde 'actiesite'

³ <https://www.fnv.nl/over-fnv/ons-werk/acties-campagnes/het-offensief/>

⁴ Tegenstanders verwijzen naar de zogenaamde Gini-coëfficiënt voor inkomensverschillen om aan te tonen dat het wel meevalt: Nederland is qua inkomensverschillen een Europese middenmoter en inkomensverschillen nemen minder snel toe dan elders. Dezelfde Gini-coëfficiënt, maar dan voor de vermogensontwikkeling, vertelt een héél ander verhaal:

<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2017/37/miljonairs-in-cijfers-2015>. Meer tekst, uitleg en nuance in De Correspondent: <https://decorrespondent.nl/55/hoe-groot-is-de-ongelijkheid-in-nederland/6850758035-ac1320cb>

- Tot slot het fenomeen marktwerking: dat alleen het 'snelle geld' hiermee gediend is, ten koste van baanzekerheid, vakmanschap, kwaliteit en duurzaamheid, en wellicht is dit ook de (nauwelijks gecamoufleerde) bedoeling van *akela Rutte* en zijn ploeg.

Maar het gaat verder. De insteek van Rutte III is namelijk allesbehalve nieuw, integendeel. Wat deze regering gaat uitvoeren, borduurt volop voort op 'de race naar beneden' die door werkgevers en politiek, door neoliberale economen en andere predikers van ongebreidelde marktwerking, al meer dan 35 jaar lang over werknemers wordt uitgestort.

Kortom: werk aan de winkel voor de FNV, hoog tijd voor een (tegen)offensief.

Op 13 januari is het FNV-offensief in Utrecht van start gegaan. Als op die zaterdag dag één ding duidelijk wordt is het dit: de achterban van de FNV vindt een vasthoudend offensief tegen de race naar beneden bikkelhard nodig.

De ambities van het FNV-bestuur met dit offensief zijn torenhoog. Doel is *de diepere oorzaken van de race naar beneden aan te pakken* en daardoor *fundamentele en duurzame veranderingen in de samenleving tot stand te brengen*.

Voor een succesvol (tegen)offensief, zelfs een met minder verreikende ambities, gelden minstens drie *onmisbare* randvoorwaarden.

1. Het blootleggen van de 'diepere oorzaken' van die race naar beneden. Om 'het kwaad' aan te pakken, moet je de oorzaken en achtergronden goed weten te doorgronden en durven benoemen.
2. Een goede *vertaling van je analyse in vakbondseisen*: concreet, aansprekend, en 'met focus'. Dit laatste betekent: keuzes maken ter vergroting van de doelgerichtheid.
3. Een solide 'campagneopbouw': *hoe* voer je de strijd om de gewenste veranderingen te realiseren? Via enkele demonstratieve acties in Utrecht, Amsterdam en den Haag? Of via een 'lange adem'-opbouw, vertrekkend vanuit bedrijven en instellingen, de plaats waar werknemers de race naar beneden aan den lijve ondervinden?

Worden die drie randvoorwaarden op dit moment gerealiseerd? Nee! Dat is de conclusie als je kennis neemt van de plannen voor het offensief en de discussies daaromheen. Dat gold vóór 13 januari, maar ook voor de gewijzigde aanpak die, onder druk van het Ledenparlement, hierna tot stand komt. Dáár verandering in brengen zal het verschil maken tussen 'kansrijk' en 'kansloos'.

In deze notitie worden de plannen voor het offensief, zoals vóór 13 januari geformuleerd, nader getoetst aan deze drie randvoorwaarden. Want datgene herkennen en erkennen wat (nog) niet op orde is, vormt de basis voor verbetering.

Veel kritische opmerkingen in dit stuk zijn gebaseerd op brochure en flyer die de FNV aan het offensief gewijd heeft.

Na 13 januari (b)lijken die brochure en flyer plots verdwenen van de FNV-website. Dat de op 13 januari gerichte flyer verdwijnt, is niet zo raar. Maar waarom ook de brochure sneuvelt is niet duidelijk.

Om de lezer in staat te stellen de beweringen in dit stuk te toetsen, zijn deze bronnen elders op het web te vinden:

1. flyer over het offensief, waarin o.a. de in de paragraaf over 'randvoorwaarde 2' becommentarieerde eisen:
<http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/offensief/Flyer-Offensief-tegen-race-naar-beneden.PDF>
2. brochure over het offensief, met daarin o.a. de 'analyse-elementen' (randvoorwaarde 1) en het (afwijkend) eisenpakket (randvoorwaarde 2):
http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/offensief/Brochure_Race_naar_beneden_Offensief.pdf

Randvoorwaarde 1 getoetst: op zoek naar ‘diepere oorzaken’

Terecht besteedt de offensief-brochure⁵ aandacht aan ongezond hoge werkdruk. Die is extreem bij overheidsinstanties, in de zorg, in het onderwijs en in het openbaar vervoer. De diepere oorzaak daarvan is niet het ‘zomaar’ bezuinigen op arbeidskosten. Hier speelt een ander neoliberaal credo. Zoveel mogelijk overlaten aan de markt, betekent namelijk ook: terugdringen van de rol van de overheid. De nog resterende overheidstaken, maar ook publieke taken die naar de markt worden gebracht, komen terecht in de race naar beneden: hoe goedkoper, met name op arbeidskosten, hoe beter. Bovendien worden ze stuk voor stuk opgetuigd met ‘paarse krokodillen’: bureaucratische controle en toezicht.

Dat schept dan weer ruimte om, bijvoorbeeld, de belasting op winst en dividend laag te houden, of helemaal af te schaffen.

Behalve in het voordeel van ‘klassieke’ transnationale ondernemingen en hun financiers, zijn marktwerking, aanbestedingsprocedures, afstoten van overheidstaken en de bijbehorende paarse krokodil ook de grondslag voor het verdienmodel van een serie grote, maar in wezen parasitaire bedrijven. De compliance-, consultancy- en andere adviesbureaus⁶ voorop.

Over deze diepere oorzaken valt nauwelijks iets te lezen in brochures en pamfletten, en evenmin in meer beleidsmatige vakbondspublicaties.

Iets verderop in de offensief-brochure: twee bladzijden feiten en cijfers. Verhelderend, onder andere over de ‘herverdeling’ van inkomens en vermogens de afgelopen jaren, ten gunste van de superrijken. Je wordt vanzelf nieuwsgierig naar de ‘diepere oorzaken’ van dit alles. Maar die zul je in de brochure en elders niet terugvinden.

In een hoofdstuk met als titel ‘oorzaken’ worden een aantal ‘mechanismes’ kort, maar weinig adequaat beschreven.

1. *“Werkgevers hebben te maken met wereldwijde concurrentie als gevolg van globalisering, robotisering en internetplatforms”*

Wereldwijde concurrentie is misschien verhevigd, zoekt nieuwe vormen, maar is niet nieuw. Globalisering en productie wereldwijd verplaatsen naar lage lonen landen als concurrentiewapen bestaan al vele decennia. Robotisering en internetplatforms zijn (tot op zekere hoogte) nieuwe vormen waarin de concurrentie wordt uitgevochten. Werkgevers zijn daarin geen slachtoffer, maar eerder drijvende krachten.

2. *“En wereldwijd wordt stevig geïnvesteerd in automatisering, waardoor de arbeidskosten ook weer verlaagd kunnen worden.”*

Met investeren in automatisering is *an sich* niets mis. Kernvraag is: wie beslist er over, en aan wie vallen de revenuen (materieel en immaterieel) toe...

3. *“Onder het ideaal dat de markt zijn gang moet kunnen gaan heeft de overheid regels afgeschaft. Maar zonder scheidsrechter geldt het recht van de sterkste.”*

Opmerkelijk om anno 2017 de overheid als scheidsrechter en de volledig vrije markt als ideaal te typeren. De overheid heeft – onder invloed van ‘shareholders value’ sinds de jaren ’80 bewust gekozen voor het eenzijdig behartigen van de korte termijnbelangen van financiers- en kapitaalsgroepen. Lees een paar publicaties over de opkomst van het hedendaagse neoliberalisme, en je weet genoeg: Deregulering hoort daar integraal bij.

Toch is het neoliberalisme op dit aspect, deregulering, innerlijk tegenstrijdig. Het afdwingen en

⁵ http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/offensief/Brochure_Race_naar_beneden_Offensief.pdf

⁶ Tegenwoordig wordt er vaak gesproken over ‘bullshitbanen’. Een groot deel daarvan vinden we in dit type ondernemingen terug. Zie o.a. <https://www.volkskrant.nl/economie/peter-de-waard-driekwart-van-de-westerse-banen-zijn-bullshit-jobs~a4498010/>

controleren van marktwerking, en de neoliberale ‘controledrang’ überhaupt, zorgen per saldo vaak voor toenemende regeldruk en bureaucratie.

4. *“Ongelijkheid is toegenomen omdat de regelgeving is weggevallen.”*

De oorzaak van ongelijkheid is niet het ‘wegvallen’ van regels. Veel regels zijn juist *gecreëerd of aangepast* om ongelijkheid te doen toenemen. Uitholling van de sociale vangnetten (werkloosheid, arbeidsongeschiktheid), arbeidscontracten (flexwetten, ontslagrecht) en belastingwetgeving (richting vlaktaks).

5. *“In de luchtvaart worden zelfstandige maatschappijen weggevaagd door moordende concurrentie op arbeidskosten. Staatssubsidies van grote olielanden maken daar een ongelijk speelveld.”*

Vormt Emirates de meest serieuze bedreiging voor zelfstandige luchtvaartmaatschappijen...of is dat juist Ryanair, dit soms wel héél erg zelfstandige Europese bedrijf?

Deze prijsvechters zijn de ware aanjagers van de race naar beneden...en daar komt geen Arabische aandeelhouder of staatssubsidie aan te pas. Pikant: Air France-KLM is voor 10% in handen van China Eastern Airlines (staatseigendom) en voor 17% van de Franse staat⁷. Via een omweg heeft óók de Nederlandse staat nog een ferme (aandelen)vinger in de KLM-pap...⁸

6. *“Chinezen kunnen zo goedkoop staal dumpen door staatsubsidie en doordat er totaal geen rekening wordt gehouden met milieueisen.?”*

China is bezig met een inhaalslag, een uiterst strenge aanpak van vervuilende (staal)industrie⁹. In contrast met de Europese staalindustrie, die zich in 2017 nota bene beklaagt over te strenge milieunormen¹⁰...

Ook het fenomeen ‘dumprijzen’ voor Chinees staal zelf is complexer dan je denkt.

De Eerste Kamer besteedde er in 2016 aandacht aan.¹¹ Wat blijkt? Het stempel ‘dumping’ wordt in dit geval niet gerelateerd aan de voor China zelf geldende kostprijs¹², maar aan de prijs van staal uit – bijvoorbeeld – India, Turkije of zelfs Canada en de VS¹³.

Een lagere prijs is daarmee bijna *automatisch* een dumpprijs. Waar de betrokken minister dan aan toevoegt: *“als China de status van markteconomie krijgt ... moeten de productiekosten en -omstandigheden in China zelf als uitgangspunt worden genomen”*¹⁴. Waarmee de lagere prijs dan ineens geen ‘dumping’-status meer heeft...

Meer over dumprijzen

Werken met ‘dumprijzen’ ter versterking of verovering van marktmacht is al heel oud. Het geldt – bijvoorbeeld – ook in de supermarktbusiness, scherp voorbeeld van de ‘race naar beneden’¹⁵. Daar komen tot op heden weinig Arabieren of Chinezen aan te pas. Hooguit enkele Duitsers (Aldi en Lidl...)

Ook ‘Nederlandse’ bedrijven investeren maar al te graag in ‘lage lonenlanden’ (of rekruteren daar hun goedkope toeleveranciers) als ze daar de eigen (winst)positie mee kunnen versterken. ‘Staatssubsidie’ is met name in neoliberale kringen een vies woord. De Nederlandse vakbeweging had (heeft?) daar minder moeite mee, zolang het gaat om subsidie (overheidssteun) door de

⁷ <https://fd.nl/ondernemen/1212050/aandeelhouder-air-france-klm-de-klos>

⁸ https://nl.wikipedia.org/wiki/Air_France-KLM

⁹ <https://www.rtlnieuws.nl/buitenland/de-grote-schoonmaak-china-drukt-strenger-milieubeleid-door>

¹⁰ <https://www.ad.nl/economie/staalsector-klaagt-over-milieunormen-regels-co2-uitstoot-te-streng~ade7d0bf/>

¹¹ https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20160323/verslag_van_een_schriftelijk

¹² *“Van dumping is sprake als de exportprijs lager is dan de binnenlandse prijs of kostprijs.”* (Eerste Kamerverslag)

¹³ *“Bij niet-markteconomieën wordt er echter niet gekeken naar de binnenlandse prijs of kostprijs in dat land, maar naar die prijs in een ander land dat wel de status van markteconomie heeft. China wordt op dit moment dus de exportprijs van China vergeleken met de binnenlandse prijs of kostprijs in bijvoorbeeld India, Turkije, Canada of de VS. Dit leidt bijna altijd tot hoge dumping marges, omdat de kostprijs of verkoopprijs in die landen bijna altijd hoger ligt dan in China zelf.”* (Idem)

¹⁴ Idem (Verslag Eerste Kamer)

¹⁵ En tegelijk óók een goed voorbeeld van mogelijke vakbondssuccessen op basis van werknemersmacht.

Nederlandse overheid voor Nederlandse werkgelegenheid, al dan niet als ‘tegenmaatregel’ tegen andere ‘steunverleners’.¹⁶ Tekenend voor het meebuigen van de vakbeweging met de heersende neoliberale wind, dit klakkeloos napraten¹⁷ van werkgevers?

We zoeken op die manier de ‘diepere’ oorzaak (hier passen *dubbele aanhalingstekens!*) van de problemen in het ‘boze buitenland’. Chinezen en Arabieren zijn veilig-ver weg, maar je zou ook Hongaren, Polen, Roemenen en in de toekomst de Brexit-Engelsen dergelijke verwijten kunnen maken. Zinvoller is het om ook hier op zoek te gaan naar de echte diepere oorzaken: eigendoms-, machts- en krachtsverhoudingen. Grote kapitaalsbelangen hebben hun tentakels ver over de nationale grenzen heen.

Achter veel chauvinistisch-nationalistische rookwolken gaan dus heel andere belangen schuil.

7. *“Multinationals kunnen concurreren door werkzaamheden te verplaatsen naar landen waar de productiekosten het laagst zijn. Doordat ze in één keer veel banen en omzet kunnen wegnemen of toevoegen, kunnen ze overheden tegen elkaar uit spelen. Daardoor is concurrentie ontstaan op belastingen tussen landen. In feite betalen we subsidie aan grote werkgevers om maar in ons land te blijven.”*

Dit klopt, we raken aan enkele diepere oorzaken. Een internationaal denkende en opererende, solidaire vakbeweging zou hiertegen een serieuze tegenmacht kunnen zijn. Maar dat staat haaks op ‘*hier houden wat we hebben, en de rest van de wereld mag het verder uitzoeken*’. Ook de elders in de offensief-brochure beschreven keuze voor duurzaamheid en kwaliteit wordt onderuitgehaald door ‘*wij moeten concurreren op...*’ als centraal motief te gebruiken. Het wijst op vrijwel kritiekloos meegaan met dominante bestaande maatschappelijke, economische en ideologische¹⁸ ‘denkramen’, zoals de identificatie met ‘*onze*’ nationale economie en ‘*onze*’ concurrentiepositie.

Dit zijn wat kanttekeningen en waarnemingen bij de tekst van de offensief-brochure. Wat in die tekst niet of nauwelijks wordt benoemd zijn de ‘diepere oorzaken’ van de race naar beneden.

Een hoofdoorzaak van de race naar beneden ligt in de fundamenteën van ‘ons’ economisch stelsel, en de daarop gebaseerde machts- en eigendomsverhoudingen: de zogenaamde ‘vrije ondernemingswijze productie’, in zijn geglobaliseerde vorm, waar niet maatschappelijk nut, welvaart en welzijn de primaire drijfveren zijn, maar maximale winst.

De laatste 35 jaar gebeurt dat in een agressieve, neoliberale vorm. Het neoliberale verhaal: *ruim baan voor de ‘onzichtbare hand’ van de vrije markt, die welvaart voor iedereen creëert*.

Het idee van de heilzame werking van de volledig vrije markt, is al vele malen ontrafeld en weerlegd. Ongebreidelde marktwerking leidt eerder tot de terugkeer van 19de eeuwse sociale toestanden, dan tot de creatie van welvaart voor iedereen. Maar zolang *het snelle geld* er garen bij spint, blijft dit dogma overeind.

Al zo’n 35 jaar lang. Als de FNV dát onomwonden aan de orde durft te stellen, kom je in de buurt van de veelgenoemde ‘diepere oorzaken’.

¹⁶ <https://www.transport-online.nl/site/71491/bonden-pleiten-voor-overheidssteun-schiphol/> en

<https://www.entrepreneurmagazine.nl/2014/01/kamp-komt-aldel-tegemoet-overheid-laait-kou-staan/>

¹⁷ Citaat: “Wat blijkt, het neoliberalisme heeft ons allen beïnvloed met waarden en normen die terug te brengen zijn tot liberale uitgangspunten.” Paul Verhaeghe (Vlaams hoogleraar) op een FNV Bestuurdersdag in 2013. Na te lezen op

<http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/neolib2013.pdf>

¹⁸ Voor nadere duiding van het begrip ‘ideologie’ zie

http://www.newleftproject.org/index.php/site/article_comments/necessity_or_ideology_the_cuts_in_context

Randvoorwaarde 2 getoetst: van analyse naar vakbondseisen

De FNV stelt eisen in het kader van het offensief. Maar die eisen zijn niet eenduidig. In de brochure over het offensief¹⁹ staat namelijk *een ander pakket eisen* dan in de flyer hierover²⁰.

Eerst die brochure. In koeienletters staat daar, onder de kop 'eisen':

1. Stop de concurrentie op arbeidskosten: flex moet duurder zijn dan vast. Een vast contract moet de norm zijn
2. Arbeid en kapitaal moet worden herverdeeld. Iedereen die dat wil moet een echte baan kunnen krijgen.
3. Het sociaal minimum moet omhoog. Iedereen heeft recht op een goed inkomen met economische zelfstandigheid

Hierbij de volgende kanttekeningen:

- *Stop de concurrentie op arbeidskosten*. Prima als campagneslogan, te globaal en te vaag om als concrete eis te dienen: dat moet verder ingevuld worden.
- *Flex duurder dan vast*: Concretisering (hoeveel en hoe?) ontbreekt.
- *Een vast contract moet de norm zijn*: wat valt wel en wat niet onder 'norm'? Hoe strak of hoe soepel vul je dat in? En hoe werkt dat dan? Een eis die meer vragen oproept, dan een antwoord is.²¹
- *Arbeid en kapitaal moet worden herverdeeld*: 'Herverdeling van arbeid' betekent nog iets, ook al ontbreekt concretisering. Maar 'kapitaal herverdelen', wat bedoelt de FNV daarmee? Aandelen uitdelen aan werknemers? Of private-equity funds kortwieken? Of 'gewoon' de inkomens- en vermogenskloof tussen arm en rijk verkleinen?
- *Iedereen die dat wil moet een echte baan kunnen krijgen*: als je het zó vrijblijvend (iedereen *die dat wil*) en als een soort Sinterklaascadeau (een baan *krijgen*) formuleert...hoe serieus neem je dan je eigen eisen?
- *Het sociaal minimum moet omhoog*: waarom niet concreter? Het UWV is helder over het huidige sociaal minimum. Het varieert van 484,80 euro bruto per maand (18-jarigen) tot 1565,34 euro voor een echtpaar.
- *Iedereen heeft recht op een goed inkomen met economische zelfstandigheid*: tja, daar krijg je waarschijnlijk zelfs de handtekening van Mark Rutte onder. Vaag én een open deur.

Met eisen als hierboven gaat de FNV het 'offensief' NIET winnen.

Helemaal onbegrijpelijk: de vanwege het offensief opgestelde flyer lanceert herfst 2017 een *ander* pakket eisen. Onder de kop "*Wij willen fundamentele veranderingen voor nu en de toekomst*" staan er 16²².

Wat valt allemaal op aan die eis-berg? Allereerst: gebrek aan focus. Zestien eisen 'over de volle breedte' van het vakbondsbeleid.²³ Twee groepen eisen: 'voor' en 'tegen', zeven om negen. De 'voor'-eisen blinken wederom uit door hun vaagheid. Want wat verstaan we onder een *'echte baan'*, een *'eerlijke'* AOW, *'eerlijke'* verdeling van de winsten, een *'hogere'* sociaal minimum, een

¹⁹ De link op fnv.nl loopt sinds 15 januari dood (https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/acties-en-campagnes/1385826/Brochure_Race_naar_beneden_Offensief.pdf). De brochure is nu te vinden op http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/offensief/Brochure_Race_naar_beneden_Offensief.pdf

²⁰ Ook deze link werkt niet meer (<https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/acties-en-campagnes/1385826/Flyer-Offensief-tegen-race-naar-beneden.PDF>). Klik daarom op <http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/offensief/Flyer-Offensief-tegen-race-naar-beneden>

²¹ Bovendien gaat het voorbij aan de kabinetsbeweging om vast en flex dicht bij elkaar te brengen via verdere uitholling van het stukje zekerheid dat 'vast' bood (herziening ontslagrecht).

²² Zie ook <https://www.fnv.nl/over-fnv/ons-werk/acties-campagnes/het-offensief/het-offensief-in-het-kort/> onder de tussenkop 'En dat betekent'

²³ Het recente verleden (campagne Koopkracht en Echte Banen) leert dat we in de loop van het 'Offensief' verder 'gerommel' in de eisen - nieuwe verschijnen, oude verdwijnen - mogen verwachten.

'regelvrije' bijstand, een energietransitie waar 'mensen die het werk doen 'niet de dupe van mogen worden' en een overheid die 'gewone'(...??²⁴) wet- en regelgeving weer gaat handhaven? Van die zeven 'voor'- eisen is er één concreet: een geïndexeerd pensioen.

WAARVOOR GAAN WE IN HET OFFENSIEF?

Wij willen fundamentele veranderingen voor nu en de toekomst.

We willen:

- Echte banen. Dat zijn banen met zekerheid, een stabiel inkomen, koopkracht en kwaliteit
- Een einde aan de groeiende werkdruk
- Een geïndexeerd pensioen en een eerlijke AOW voor iedereen, zodat mensen op tijd kunnen stoppen met werken
- Eerlijke verdeling van winsten. Ook de winsten van robotisering en digitalisering
- Een hoger sociaal minimum. Dus een hoger minimumloon, en hogere uitkeringen met een regelvrije bijstand
- Een energietransitie waar de mensen die het werk doen niet de dupe van worden
- Een overheid die gewone wet- en regelgeving weer gaat handhaven

Kortom: wij willen respect, zekerheid, kwaliteit en koopkracht. Daarom verzetten we ons tegen de concurrentie op arbeidskosten.

Wij willen dat er een einde komt aan onzekerheid en aan het afbraakbeleid van regering en werkgevers.

Wij verzetten ons tegen:

- De afschaffing van de dividendbelasting, verlaging van de winstbelasting en verhoging van de BTW. Bedrijven moeten juist meer bijdragen in plaats van minder
- Aantasting ontslagbescherming en verlaging transitievergoeding
- Het uitspelen van vast tegen flex
- Proeftijd van 5 maanden en langere flex
- Nieuwe strengere keuringen bij arbeidsongeschiktheid
- Verlaging minimumloon voor mensen die uit een uitkering komen
- Afbraak van arbeidsvoorwaarden zoals toeslagen, ouderenregelingen, pensioenen, invoering lage loonschalen en nog meer flexibiliteit jongeren

Kortom: we verzetten ons tegen beleid dat er is voor aandeelhouders en niet voor de mensen. Wij willen we dat iedereen meebetaalt aan onze maatschappij.

Onder de 9 'tegen-eisen vinden we er meer die tastbaar, onderhandelbaar, ambitieus en wellicht realiseerbaar zijn. Maar ook hier enkele in uiterst vage termen gestelde eisen.

Al met al: niet concreet, zelden aansprekend en nauwelijks focus. Met dit soort eisen de acties en de onderhandelingen in? Geen stevige basis voor mooie vakbondsoverwinningen.

Een aparte kanttekening bij punt 6: *“Een energietransitie waar de mensen die het werk doen niet de dupe van worden.”* In het licht van de urgentie die de milieuproblematiek inmiddels heeft, is het teleurstellend dat de FNV op dit thema blijft steken in aloude defensieve terughoudendheid. Met opkomen voor de toekomst- en bestaanszekerheid van werkenden in bij de energietransitie betrokken bedrijven is niets mis, integendeel. Maar geen duidelijk, offensief commitment uitspreken aan de energietransitie zelf, zaait twijfel over het belang dat de FNV hecht aan een óók in dit opzicht duurzame samenleving. Bovendien mist de vakbeweging op die manier de kansen die de energietransitie óók biedt voor het bevechten van nieuwe, volwaardige banen.

Dit raakt een, aan het formuleren van eisen gerelateerd aspect, dat rond het offensief tot op heden nauwelijks te bespeuren valt. Concreet geformuleerde eisen die aangeven waar de FNV vóór is, leveren de vakbond méér profiel, méér vernieuwing en niet in de laatste plaats ook méér wervingskracht op, dan de gebruikelijke defensieve verzets- of reparatiemechanismes.

²⁴ De vraag rijst: hoe handhaven we 'ongewone' wetgeving??

Randvoorwaarde 3 getoetst: hoe gaan we dat allemaal doen?

Daarover is nog niet zo veel bekend. Een startmanifestatie ('kick off') op 13 januari in Utrecht. En dan?? Het ligt, gezien de eisen, in de lijn der verwachting dat acties zich sterk op 'de' politiek zullen richten. Met daarnaast ongetwijfeld ook activiteiten op sectorniveau.

Wie de 'voorgeschiedenis' van het offensief overschouwt²⁵, zal niet zo heel optimistisch zijn. Vooral omdat de 'renovatie' van het sterk verzwakte vakbondsfundament in de bedrijven niet eenduidig en met kracht ter hand genomen wordt.

Dit afgezien van enkele (niet te onderschatten!) 'opstekers': organisering, 'opbouw'consulenten in enkele bedrijfstakken/ bedrijven en her en der kaderleden en bestuurders die sterk vakbondswerk op de vloer neerzetten. Per saldo blijft de indruk: te laat, te weinig, niet vasthoudend, ongericht en nauwelijks aangestuurd²⁶.

Een vakbondsoffensief moet zich niet afhankelijk maken van een welwillende overheid, een kamermeerderheid of van 'sociale' werkgevers. Steunen op eigen kracht, zelf doen wat 'anderen' nalaten, bouwen aan een serieus te nemen tegenmacht vanuit de factor arbeid, niet vóór maar samen met werknemers, dat is aan de orde. Dat laat uiteindelijk kabinet, kamer en werkgevers geen andere keus dan tegemoet te komen aan vakbondseisen.

Bouwen aan zo'n sterke tegenmacht kan alleen via een stevig vakbondsfundament op de werkplek. Een FNV die dat realiseert zal 'born to win' zijn.

Vraag is in hoeverre het FNV-bestuur *zelf* het allemaal ernstig neemt. Gaat men werkelijk voor fundamentele veranderingen? Of is het 'offensief' niet meer dan wat ritueel tromgeroffel om de nieuwsmidia weer eens te halen?

Zolang er niet serieus werk wordt gemaakt van het voldoen aan de in het begin van dit stuk genoemde 'basale' drie randvoorwaarden, is een serieus te nemen offensief niet kansrijk. Voor het offensief is bovendien heel veel geld uitgetrokken, enkele tientallen miljoenen euro. Geld waarvan een substantieel deel besteed zou moeten worden aan het '*werkendeweg*' vervullen van deze randvoorwaarden. Resultierend in een campagne met meer analyse, meer zicht op de 'diepere oorzaken', meer focus, heldere, offensieve eisen, en een stevige basis in bedrijven en sectoren.

Top-down of bottom-up? Meer over de slingerbewegingen van de FNV

In de blog 'de FNV tussen 'top-down' en 'bottom-up' wordt de plotse ommezwaai van extreem top-down naar extreem bottom-up (en weer terug), zoals die sinds het Ledenparlement van 12 januari plaats lijkt te hebben, kort besproken. In dit hoofdstuk iets meer daarover.

De spanning tussen 'top-down' en 'bottom-up' binnen de Nederlandse vakbeweging is bepaald niet nieuw. Aan het begin van de 20e eeuw krijgt het zelfs vorm in het bestaan van twee afzonderlijke niet-confessionele vakcentrales. Het Nationaal Arbeids Secretariaat (NAS) verenigde de - soms extreme - bottom-up stroming binnen de vakbeweging. Het NVV daarentegen, voorop Henri Polak, belichaamde een soms extreem top-down denken. De leiding van het NVV betitelde zichzelf letterlijk als 'het denkend hoofd' van de vakbeweging. De rest van het lichaam, de vakbondsleden dus, had de orders van dit 'hoofd' uit te voeren. Centralistisch, gedisciplineerd en gehoorzaam.

Uiteindelijk 'wint' het NVV. Het NAS wordt, na jaren van steeds verdere verzwakking en dalende

²⁵ Te denken valt aan het visietraject 2016, het congres voorjaar 2017, en vooral de praktijk sinds de fusie per 1 januari 2015,

²⁶ Ook dat is overigens niet nieuw. Uit een oude bespreking van een proefschrift over 'bedrijvenwerk' uit 1979 blijkt: gebrek aan gerichte ondersteuning vanuit de vakbondsorganisatie was één van de 'faalfactoren', ook in die tijd. (<http://rjh.ub.rug.nl/beleidmaatschappij/article/view/25642/23090>)

ledentallen, direct aan het begin van de Tweede Wereldoorlog door de bezetters verboden, en houdt op te bestaan.

Zonder verder de diepte in te willen over de 'diepere oorzaken' van deze winst en dit verlies, valt één ding op: het 'gematigde', centralistische NVV wordt door werkgevers, en vooral door de overheid vanaf de eerste wereldoorlog steeds sterker gezien als betrouwbare, gematigde partij, waarmee het goed zaken doen is. Stabiele positionering en groei van het NVV worden hierdoor een stuk eenvoudiger.

Binnen het NVV ontstonden in de jaren '60 en '70 barsten en scheuren in het top-down centralisme, dat in de jaren '50 juist een ongekend 'hoogtepunt' had beleefd. Het leidt tot een sterken democratiseringsgolf binnen de vakcentrale: leden en kaderleden worden in toenemende mate voor 'vol' aangezien, en krijgen steeds meer handelingsvrijheid. Met in later jaren 'uitschieters' zoals het project 'Vereniging 2000' bij de Industriebond FNV, en de kortstondige herleving van dit gedachtegoed bij FNV Bondgenoten, in de vorm van 'Een levendige Vereniging'. Na 2010 - de bijna implosie van de FNV, met als aanleiding het Pensioenakkoord - nemen centralisme en top-down denken weer toe. Ook al doen wervende slogans als 'van bond naar beweging' anders vermoeden. Dat toenemend centralisme is óók een noodzakelijk hulpmiddel om de diepe verscheurdheid binnen de FNV, die na 2012 wel was toegedekt, maar niet was opgelost, onder controle te houden. Een centraliserende trend die met de formele fusie tussen FNV Bondgenoten, FNV Bouw, AbvaKaboFNV en de voormalige vakcentrale FNV, 1 januari 2015, versneld vorm krijgt. Een trend die zichtbaar wordt via top-down campagnes als 'Voor Koopkracht en Echte banen' en nu dus het 'Offensief tegen de race naar beneden'. Nog voor de aftrap van laatstgenoemde blijkt eenzijdig centralisme op teveel verzet te stuiten, en lijkt de in de blog geschetste 'slingerkoers' in te zetten.

Opvallend is dat veel van de verschuivingen tussen 'top-down' en 'bottom-up' na de tweede wereldoorlog 'gewoon gebeuren'. Polak en de zijnen baseren hun keuzes op uitgebreide analyses van succes en mislukking, en baseren hun centralistisch 'vakbondsconcept' daarop. Na de Tweede Wereldoorlog lijkt aantasting van het centralistisch vakbondsconcept vooral het product van veranderende machtsverhoudingen versus als dan niet toenemende controledrang binnen bonden of vakcentrale.

Anno 2017 vormt laatstgenoemd verschijnsel één van de dreigingen voor het voortbestaan van de FNV: koerswijzigingen en accentsverschuivingen, met name na 2010, lijken vooral het resultaat van de strijd tussen diverse machtsblokken. In haar opzeggbrief aan het Ledenparlement roert mariette Patijn ook een - helaas - maar al te waar aspect aan.

"...Niet zitten te wachten op nog meer discussie over wie van onderop is"²⁷ refereert aan het feit dat binnen de FNV nogal wat personen verkeren die pretenderen namens 'onderop' te spreken, daar waar ze in werkelijkheid namens zichzelf, of namens een kleine groep spreken.

De achterliggende vakbondsvisie, het antwoord op de vraag 'wat voor vakbeweging willen wij zijn, en waarom', is in de meeste gevallen flinterdun.

Dat alles verhindert dat een herbezinning op en evaluatie van het debat, meer dan 100 jaar geleden, tussen NAS en NVV hoog nodig is. Eenvoudigweg omdat de vakbeweging anno 2017 met keuzes voor 'of 'top-down' óf 'bottom-up' niet echt verder komt.

Het via bijeenkomsten en enquêtes verzamelen van verhalen, meningen en eisen, en het resultaat 'as is' bundelen²⁸ is, evenzeer als het vanuit de top 'bedenken wat goed is voor de mensen'²⁹, op het eerste zicht eenvoudig, maar leidt bijna per definitie tot versnipperd en richtingloos opereren en/of onvoldoende draagvlak bij de vakbondsachterban.

Het in balans brengen van de twee bewegingen is in dit opzicht perspectiefrijker. 'Bottom-up' of 'top-down' zijn dan geen verkapte manieren meer om te strijden over de vraag 'wie is hier de baas'.

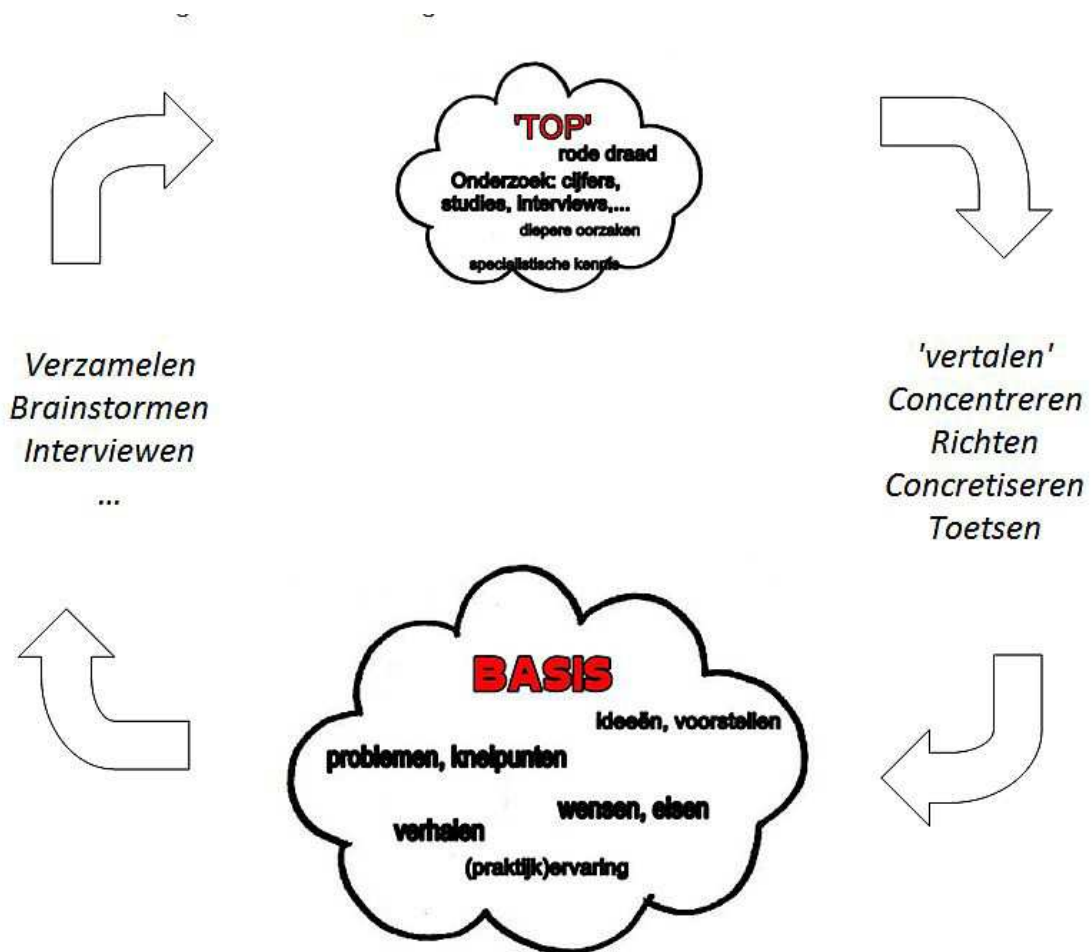
²⁷ <https://fd.nl/economie-politiek/1235315/breuk-in-fnv-bestuur-met-opstappen-patijn>

²⁸ Visietraject 2016

²⁹ De 'traditionele' top-down vakbondsmethode

In balans gebracht is het de aanpak die gevolgd wordt om, vertrekkende van de wensen en problemen van werkenden, uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden, te komen tot een vakbondsinzet waar het merendeel van de vakbondsachterban zich in kan vinden, en ook bereid is er de schouders onder te zetten. Een beweging waarvan de- 'basis' vertrek, eindpunt en doel is, maar waar andere 'niveaus', die nu (nog) gezien worden als 'de top', een aantal specifieke, noodzakelijke processtappen aan toevoegen. Stappen die noodzakelijk zijn om de veelheid, diversiteit en ook versnippering van wat de basis van de bond inbrengt, om te zetten in een doelgerichte kansrijke vakbondsinzet.

Schematisch voorgesteld ziet het als volgt uit:

Een aanzet tot onderzoek naar 'diepere oorzaken' is vastgelegd in een notitie onder de titel 'Gaat de FNV in het offensief?'

Het bevat een schets van de maatschappelijke verhoudingen waarbinnen de FNV opereert. Daarnaast een beschouwing over de achtergronden van het grote 'afbreukrisico' van een FNV-offensief volgens het nu gehanteerde recept.

Lees verder op <http://www.verhagen-bakker.nl/vakbond/noff-ana-2-v4.pdf>

16 januari 2018

Jan Verhagen

Beleidsadviseur bij Industriebond FNV/ FNV Bondgenoten/ FNV tussen 1995 en 2016

Vakbondskaderlid van 1974 tot heden